

РЕЗЮМЕ

В статье исследованы мотивы и пути осуществления образовательных реформ в Великобритании, которые происходили в последней четверти XX – в начале XXI столетия. Проанализированы причины, цели, противоречия и проблемы образовательных реформационных преобразований, осуществлена характеристика предпосылок перехода к идеям персонализации учебного процесса.

Ключевые слова: образовательная реформа, персонализация учебного процесса, глобализация, образовательная политика, стандартизация, общеевропейское образовательное пространство

SUMMARY

The article is devoted to the research of the incentives and ways of educational reforms in Great Britain in the last quarter of the XX – the beginning of the XXI century. The reasons, the aims, the contradictions and the problems of educational transformations are analyzed and the prerequisites of the transition to the ideas of personalization are described.

Key words: educational reforms, personalization of education, globalization, education policy, standardization, the European educational space.

УДК 130.2:316.42.001.11(045)

І. О. Сандригайло

СумДПУ ім. А. С. Макаренка

ДІАЛОГ КУЛЬТУР У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито зміст поняття діалог культур у контексті глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти; досліджено різні погляди відносно діалогу культур; обґрунтовано необхідність діалогу культур як умови самозбереження людства у контексті глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти.

Ключові слова: діалог, діалог культур, інтернаціоналізація, глобалізація, лібералізація, вестернізація, вища освіта.

Постановка проблеми. Поняття «діалогу культур» стало дуже актуальним за сучасної реальності, оскільки характеризується процесами глобалізації та інтернаціоналізації, що активно відбуваються в системі вищої освіти.

Сьогодні жодною країною й жодним суспільством соціальні групи й індивіди не сприймаються як замкнуті й самодостатні феномени. Вони включені до загальних відносин. Загальний взаємозв'язок, взаємообумовленість і відносин є характеристикою вкрай складних і суперечливих процесів глобалізації.

Глобалізація – це загальний і багатобічний процес культурної, ідеологічної та економічної інтеграції держав, державних об'єднань, національної й етнічної єдності, що є супутнім явищем сучасної цивілізації.

Сьогодні глобалізація стала процесом будівництва нової єдності всього світу, провідним напрямом якого є інтенсивне поширення економіки, політики й культури розвинених країн. Процес глобалізації характеризується такими основними аспектами:

- інтернаціоналізацією;
- лібералізацією, тобто усуненням торгівельних бар'єрів, мобільністю інвестицій і розвитком інтеграційних процесів;
- вестернізацією – екстраполяцією західних цінностей і технологій у всі точки світу [3].

У межах глобалізації зростає міжнародний діалог культур. Міжнародний культурний діалог підсилює взаєморозуміння між народами, дає можливість кращого пізнання власних національних рис. Якщо раніше здавалося, що культури Сходу й Заходу взаємно не перетинаються, то сьогодні, як ніколи раніше, окреслилися точки зіткнення й взаємовпливу.

Будь-яка культура – це сукупність неповторних і незамінних цінностей, оскільки саме через свої традиції і форми вираження кожен народ заявляє про себе всьому світові.

Усі культури становлять єдине ціле у спільному здобутку людства. Культурна самобутність народів поновлюється та збагачується завдяки контактам з традиціями та цінностями інших народів. Культура – це діалог, обмін думками та досвідом, досягнення цінностей і традицій інших.

Діалог культур актуалізує загальний зміст самого феномена «культура». У сучасному трактуванні діалогова сутність культури чітко простежується й актуалізується:

- культура – це форма спілкування (діалогу) культур; культура є там, де є дві культури;
- культура – це граничність культур, момент взаємопочинання і взаємостановлення як культури [1].

Жодна культура не може абстрактно претендувати на право бути універсальною. Універсальність складається із досвіду всіх народів, кожен із яких утверджує самобутність. Культурна самобутність і культурна різноманітність нерозривно пов'язані одна з одною.

У цілому проблеми відвертості до діалогу і взаєморозуміння в сучасному світі набувають глибокого характеру.

Інтернаціоналізація вищої освіти – це феномен, який зародився у XVII столітті. Однак необхідно відзначити той факт, що сьогодні цей процес визначають не політичні причини, як це було раніше, а швидше економічні. Переваги процесу інтернаціоналізації очевидні. Вони стосуються насамперед учасників освітнього процесу:

- для студентів – це можливість отримання глибших теоретичних знань і практичних навичок, ознайомлення з рідною та іншими культурами;
- для викладачів – можливість збагачення у професійній сфері, участь у стажуванні в інших країнах.

Важливим етапом у процесі інтернаціоналізації вищої освіти є вирішення питань, пов'язаних із сертифікацією, визнанням подвійних дипломів, упровадження системи залікових одиниць, оцінка якості освіти.

Будь-який аспект інтернаціоналізації освіти передбачає взаємозбагачення, взаємопроникнення, взаєморозуміння, тобто те, що є визначальним у діалозі культур.

Аналіз актуальних досліджень. Розгляд освіти у проблемному полі глобалізації вже має вагомі напрацювання. Тут слід згадати праці В. Андрущенко, К. Корсака, Н. Скотної. Проблема діалогу займалися в соціолінгвістиці (Л. Щерба, Л. Якубинський), літературній і філософській герменевтиці (Х. Гадамер), феноменології (Х. Гуссерль, М. Мамардашвілі), фундаментальній онтології (М. Хайдеггер), літературознавстві й семіотиці (А. Аверинцев, М. Бахтін, М. Лакшин, Ю. Лотман), основах комунікації (В. Боров, А. Моль) та ін.

Методологія взаємодії культур, зокрема діалогу культур, була розроблена у працях М. Бахтіна. За М. Бахтіним діалог – «це взаєморозуміння учасників цього процесу і водночас збереження своєї думки, своєї в іншій (злиття з нею) і збереження дистанції (свого місця)».

У своїй книзі «Війни та мир мов і культур» С. Г. Тер-Мінасова подає власне визначення цього феномена. На її думку, діалог культур – це рівноправна взаємодія культур, яка заснована на взаєморозумінні їх представників. Основа та мета діалогу культур – це взаєморозуміння у всіх його аспектах – мовному, соціокультурному, аксіологічному (усвідомлення та розуміння цінностей іншої культури) та ін. [4, 2].

Мета статті – проаналізувати явище діалогу культур у контексті інтернаціоналізації та глобалізації вищої освіти; обґрунтувати необхідність діалогу культур як умови самозбереження людства.

Виклад основного матеріалу. Діалог культур – це спілкування багатьох особистостей, домінантою якого є не пізнання, а взаєморозуміння. «У глибинній ідеї діалогу культур формується нова культура спілкування. Мислення й буття іншої людини не тільки поглиблене в кожному з нас, – це інше мислення, інша свідомість, внутрішньо насущне для нашого буття» [2, 80].

У культурі кожної спільноти прийняті певні системи цінностей і відповідна ієрархія. Світ людських цінностей, зачеплений бурхливими змінами, став дуже мінливим і суперечливим. Криза системи цінностей означає не тотальне знищення, а зміну їх внутрішніх структур. Культурні цінності не загинули, проте вони стали іншими за своїм рангом. У будь-якій перспективі поява нового елементу спричиняє перетасовування решти елементів ієрархії. Річ у тім, що представники самобутніх культур, усвідомлено або ні, відчують, що за економічною, політичною, правовою й технологічною гомогенізаціями настануть і побічні ефекти, які насамперед викличуть зміни їх традицій, культури й життєвого устрою.

Однією з істотних потреб людини є власна приналежність до чогось, будь то соціальна група, політична або сексуальна орієнтація, географічний ареал та ін. Серед цих форм ідентичності культурна ідентичність є головною: вона значною мірою визначає людську ментальність, психологію й життєвий устрій у цілому.

Необхідно відзначити, що ті явища, які супроводжують складові частини глобалізації, непрямым шляхом викликають зміни національних культур. Це насамперед стосується національної мови, зменшення її значущості. Тому діалог культур в епоху глобалізації приводить до поглиблення культурного саморозвитку, до взаємозбагачення за рахунок іншого культурного досвіду як у межах певних культур, так і у масштабах світової культури.

Необхідність діалогу культур – це умова самозбереження людства. Взаємодія народів у сучасному світі – процес складний і ймовірно іноді навіть болісний. Необхідно забезпечити оптимальну взаємодію культур як

в інтересах кожної зі сторін цієї взаємодії, так і в інтересах світової спільноти у цілому.

Діалог культур визначають як сукупність безпосередніх відносин і зв'язків, які складаються між різними культурами, а також їх результатами, взаємні зміни, які виникають під час цих відносин.

Діалог культур здійснюється на різних рівнях:

- особистісний;
- етнічний;
- міжнаціональний;
- цивілізаційний.

На особистісному рівні становлення майбутнього фахівця в контексті діалогу культур супроводжується формуванням таких умінь:

- уміння бачити й розуміти відмінності між сприйняттям іншої культури ззовні і зсередини;
- здатність до міжкультурної комунікації;
- здатність визнавати недостатність знань, що сприяє мотивації до навчання;
- здатність міркувати в порівняльному аспекті;
- здатність сприймати свою країну у крос-культурному аспекті;
- діагностичні навички.

Принцип діалогу культур, заснований на ідеях відвертості та культурного плюралізму, полягає у тому, що він розглядає освіту як засіб залучення студентів до різних культур з метою формування загальнопланетарної свідомості, що дозволяє тісно взаємодіяти з представниками різних країн і народів та інтегруватися у світовий і загальноєвропейський культурно-освітній простір. Розуміння цього процесу як методологічного принципу сучасної освіти базується на уявленні про те, що досягнення світової культури є засобом самоствердження, способами реалізації потреби у творчому самовираженні, представленні своїх особистісних якостей і цінностей.

Діалог культур заснований на обов'язковій відвертості учасників як носіїв певної культури, на їх яскраво вираженому особистому ставленні до того або певного елементу культури. У контексті освіти це робить навчально-пізнавальну діяльність суб'єктивною, а процес саморозвитку – індивідуально спрямованим, підвищуючи одночасно його ефективність.

Отже, процес становлення майбутнього фахівця можна трактувати як співтворчість, у процесі якої створюються взаємні цінності, удосконалюється спілкування. При цьому діалог культур реалізується в кількох напрямках:

- пов'язаний із посиленням і вдосконаленням діалогічності між усіма учасниками навчально-виховного процесу, взаємним обміном і взаємним збагаченням індивідуальних культур;
- заснований на розвитку внутрішнього діалогу для поглибленого розуміння й осягнення самого себе, для засвоєння всього багатства загальнолюдської культури на індивідуальному рівні;
- передбачає посилення критичного початку у збагненні навколишнього світу у всьому різноманітті його культурних проявів.

Для реалізації діалогу культур необхідно дотримуватися низки психолого-педагогічних умов:

- постійно підтримувати в особистості бажання залучатися до світу людської культури, розширювати свої творчі можливості;
- створювати для всіх суб'єктів освітнього процесу умови для розширення світу індивідуальної культури;
- створювати комунікативні умови для підтримки творчої активності кожної особистості під час її багатоаспектного діалогового спілкування з іншими учасниками освітнього процесу.

Отже, принцип діалогу культур у контексті інтернаціоналізації та глобалізації передбачає:

- контрастове зіставлення вивчення культур у контексті їх безпосереднього й опосередкованого історико-культурного взаємовпливу;
- орієнтацію на розвиток таких якостей у студентів, як культурна неупередженість, емпатія, толерантність, готовність до спілкування в полікультурному середовищі;
- формування міжкультурної компетенції, що включає усвідомлення кожним студентом себе як культурно-історичного суб'єкта;
- створення педагогічних умов для підготовки фахівців до виконання ролі посередників між культурами;
- аналіз культурознавчого матеріалу з метою використання його як дидактичного наповнення під час розробки навчальних програм, курсів.

Висновки. Поняття «діалог культур» у системі вищої освіти використовується з однією прагматичною метою: сформувати

толерантність у міжетнічних відносинах. Поняття «діалог культур» в освітньому процесі виглядає не більш, ніж приваблива вивіска, за якою часто приховуються такі уявлення про етнічну культуру, які є повною протилежністю гуманітарній науці, будь то педагогіка чи культурологія.

Водночас такі педагогічні поняття, як урок, навчальна діяльність, навчальне завдання, навчальний діалог, узагальнення, навчальна дискусія тощо поняттями проблемного характеру, проблемами діалогічного типу. Вони не зводяться до якоїсь однієї філософської або педагогічної системи і не можуть бути виведені з неї. Вони мають бути, як і всякі діалогічні поняття, збудовані, сконструйовані в умовах навчання. Це означає, що освітній процес необхідно організувати не як формальне відтворення понять, прийомів, способів мислення, а здійснити розвиток особистісно-індивідуального мислення тих, хто навчається.

ЛІТЕРАТУРА

1. Библер В. С. От наукоучения – к логике культуры. Два философских введения в двадцать первый век / В. С. Библер. – М. : Политиздат, 1991. – 413 с.
2. Вострякова Ю. В. Проблемы познания в диалоговом пространстве современной культуры / Ю. В. Вострякова // Философско-методологические проблемы науки и техники. – Самара, 1998. – С. 78 – 81.
3. Гранин Ю. Д. «Глобализация» или «вестернизация»? / Ю. Д. Гранин // Вопросы философии. – 2008. – № 2. – С. 3 – 13.
4. Тер-Минасова С. Г. Война и мир языков и культур: вопросы теории и практики : учеб. пособ. / С. Г. Тер-Минасова. – М. : АСТ : Астрель ; Хранитель, 2007. – 286 с.
5. Шульга М. О. Формула злагоди – діалог культур / М. О. Шульга // Віче. – 1997. – № 1. – С. 33.

РЕЗЮМЕ

В статье раскрыто содержание понятия диалог культур в контексте глобализации и интернационализации высшего образования; исследовано различные взгляды относительно диалога культур; обоснована необходимость диалога культур как условия самосохранения человечества в контексте глобализации и интернационализации высшего образования.

Ключевые слова: диалог, диалог культур, интернационализация, глобализация, либерализация, вестернизация, высшее образование.

SUMMARY

The article reveals the content of the notion of dialogue of cultures in the context of globalization and internationalization of higher education, explores different views concerning the dialogue of cultures, proved the need for dialogue between cultures as a condition of self-preservation of mankind in the context of globalization and internationalization of higher education.

Key words: dialogue, dialogue of cultures, internationalization, globalization, liberalization, westernization, higher education.